ומנין שבאנא נאמר כאן כפרה ונאמר להלן בחורב כפרה מה להלן באנא אף כאן באנא ומנין שבשם נאמר כאן כפרה ונאמרה בעגלה ערופה כפרה מה להלן בשם אף כאן בשם אמר אביי בשלמא חורב מעגלה ערופה לא יליף מאי דהוה הוה אלא עגלה ערופה תיליף מחורב וכי תימא ה"נ והתנן (א) [א]הכהנים אומרים [1]כפר לעמך ישראל ואילו באנא לא קא אמר קשיא: והן עונין אחריו: (ב)תניא רבי אומר [2]כי שם ה' אקרא הבו גודל לאלהינו אמר להם משה לישראל בשעה שאני מזכיר שמו של הקב"ה אתם הבו גודל חנניה בן אחי ר' יהושע אומר [3]זכר צדיק לברכה אמר להם נביא לישראל בשע' שאני מזכיר צדיק עולמים אתם תנו ברכה:

מתני' [ב]בא לו למזרח העזרה לצפון המזבח הסגן מימינו וראש בית אב משמאלו ושם שני שעירים וקלפי היתה שם ובה שני גורלו' של אשכרוע היו [ג]ועשאן בן גמלא של זהב והיו מזכירים אותו לשבח בן קטין [ד]עשה (ג)י"ב דד לכיור שלא היה לו אלא שנים ואף הוא עשה מוכני לכיור [ה]שלא יהיו מימיו נפסלין בלינה מונבז המלך היה עושה כל ידות הכלים של יוה"כ של זהב הילני אמו עשתה נברשת של זהב על פתח (א) היכל (ד)ואף היא עשתה טבלא של זהב שפרשת סוטה כתובה עליה נקנור נעשו נסים לדלתותיו והיו מזכירין אותן לשבח:

גמ' מדקאמר לצפון המזבח מכלל דמזבח לאו בצפון קאי מני ראב"י היא דתניא (ה)[4]צפונה לפני ה' שיהא צפון כולו פנוי דברי ראב"י והא רישא ר"א בר"ש היא כולה ראב"י היא ותני בבין האולם ולמזבח: הסגן בימינו וראש בית אב בשמאלו: אמר רב יהודה (ו)המהלך לימין רבו הרי זה בור תנן הסגן בימינו וראש בית אב בשמאלו ועוד (ז)תניא (ח)[ו]שלשה שהיו מהלכין בדרך הרב באמצע גדול בימינו וקטן משמאלו וכן מצינו בשלשה מלאכי השרת שבאו אצל אברהם מיכאל באמצע גבריאל בימינו ורפאל בשמאלו תרגומא רב שמואל בר פפא קמיה דרב אדא כדי שיתכסה בו רבו והתניא המהלך כנגד רבו הרי זה בור אחורי רבו הרי זה מגסי הרוח [ז]דמצדד אצדודי: וקלפי היתה שם ובה שני גורלות: ת"ר [5]ונתן אהרן על שני השעירים גורלות [ח][גורלות] של כל דבר יכול יתן שנים על זה ושנים על זה ת"ל גורל [א] אחד לה' וגורל [ב] אחד לעזאזל (ט) אין כאן לשם אלא גורל אחד ואין כאן לעזאזל אלא אחד יכול יתן של שם ושל עזאזל על זה ושל שם ושל עזאזל על זה ת"ל גורל אחד [לה' אין כאן לה' אלא אחד ואין כאן לעזאזל אלא א'] א"כ מה ת"ל גורלות [ט]שיהיו שוין שלא יעשה אחד של זהב ואחד של כסף אחד גדול ואחד קטן גורלות של כל דבר פשיטא לא צריכא לכדתניא לפי שמצינו בציץ שהשם כתוב עליו והוא של זהב יכול אף זה כן ת"ל גורל גורל ריבה ריבה של זית ריבה של אגוז ריבה של אשכרוע: בן קטין עשה שנים עשר דד לכיור וכו': תנא (י)כדי שיהיו שנים עשר אחיו הכהנים העסוקין בתמיד מקדשין ידיהן ורגליהן בבת אחת תנא שחרית במילואו מקדש ידיו ורגליו מן העליון ערבית בירידתו מקדש ידיו ורגליו מן התחתון: ואף הוא עשה מוכני לכיור וכו': מאי מוכני אמר אביי גילגלא דהוה משקעא ליה: מונבז המלך עשה כל ידות הכלים וכו': נעבדינהו לדידהו דזהב

אמר

ומנין שבאנא. יהא וידוי זה: **נאמר כפרה בחורב.** במעשה עגל (שמות לב) אולי אכפרה בעד חטאתכם: **מה להלן באנא.** אנא חטא העם הזה וגו': **ומנין שבשם.** אנא ה': **בעגלה ערופה.** כפר לעמך ישראל אשר פדית ה' (דברים כא): **בשלמא חורב מעגלה לא יליף.** לומר שיהא שם הזכרת השם: **מאי דהוה הוה.** כבר עבר ואי אפשר לחזור: **אלא עגלה ערופה ניליף מחורב.** ותיבעי אנא: **והתנן.** בהדי' מעשה עגלה ערופה במסכת סוטה (דף מו.) הכהנים אומרים כו': הכי גרסינן **בשעה שאני מזכיר שמו של הקב"ה כו':** **מתני' בא לו למזרח.** חוזר אחוריו לצד מזרח סמוך לפתח שלא היו מכניסין השעירים (ב) להגריל אלא שיהיו בתוך חלל העזרה כדכתיב (ויקרא טז) והעמיד אותם לפני ה' אבל לא לקרבן כל כך לצד ההיכל עד שהוא בא לשוחטו היו מקריבין אותו כדתנן לקמן (דף נג:) הביאו לו את השעיר שחטו וכו': **לצפון המזבח.** כלומר משוך מכנגד המזבח לצד צפון שיהא כנגד אויר שבין מזבח לצפון דאע"ג דלא שחיט ליה הכא מ"מ כל מעשיו טעונין צפון ואשמועינן שאין צפון כנגד מזרחו של מזבח: **קלפי.** אשקור"ן בלע"ז: **של אשכרוע.** ברוש: **יהושע בן גמלא.** כשנתמנה בכהונה גדולה: **בן קטין.** כ"ג היה: **עשה י"ב דד.** ליציקת המים: **מוכני.** מפרש בגמרא גלגל לשקעו (ג) בו בבור שיהו מימיו מחוברים למימי הבור ואי לא הוו מיפסלי בלינה לפי שקדשו בכלי ולא כבוד קדשים הוא ליפסל מים קדושים: **נברשת.** מנורה ודומה לו בספר דניאל (ה) לקבל נברשתא דדהבא במעשה בלשאצר: **שפרשת סוטה כתובה עליה.** ולא יצטרך להביא תורה לכתוב ממנו מגילת סוטה במקדש: **נקנור נעשו נסים לדלתותיו.** שם האיש נקנור ונס שלו מפורש בגמרא [לח.]: **גמ' מדקאמר לצפון המזבח.** שהוצרך למושכו מכנגד המזבח ולצפון: **מכלל דמזבח לאו בצפון הוי קאי.** אין כלום מן המזבח בצפון העזרה ואי הוו קיימי כנגד מזרחו של מזבח פורתא לאו בצפון קיימי: **צפונה על ירך המזבח.** צפונה לשון אויר משמע הך ה' (ד) יתירה [י] אל צפון שהוא האויר הפנוי: **והא רישא ר"א בר"ש** (ה). דאמר מזבח מקלתו בצפון שהכשיר שחיטת הפר בין האולם ולמזבח: **כולה ראב"י** (ו) **ותני.** ברישא פר היה עומד בבין האולם ולמזבח סמוך לבין האולם ולמזבח אבל מקלוע צפונית של מזבח שהיה מקרבן אצל הפתח בכל יכולת משום חולשא דכהן ויותר מכאן לא יכול לקרבן [א] דאי מעייל ליה כנגד מזרח המזבח לאו בצפון הוא: **הרי זה בור.** אפי' בדרך ארץ אינו בקי: **ג' שהיו מהלכין בדרך.** לא ילכו זה אחר זה אלא בשורה אחת וכן מצינו במלאכי השרת מדכתיב (בראשית יח) שלשה נצבים עליו מכלל שבשורה אחת הוו קיימי זה אצל זה דאי זה אחר זה קיימי אין זה נצבים עליו אלא ראשון: **כדי שיתכסה בו רבו.** הא דקתני מימינו לא שילך אצלו אלא מאחוריו ומיהו גדול לימין וקטן לצד שמאל אבל גדול ושניהם אחורי הרב ממש: ה"ג **והתניא המהלך כנגד רבו הרי זה בור אחורי רבו הרי זה מגסי הרוח: דמצדד אצדודי.** לא אצל ממש ולא אחורי ממש אלא שיכסה בו רבו מקלת צד רבו: **יכול יתן שנים על זה ושנים על זה.** והכי קאמר קרא ונתן על כל אחד משניהם גורלות דמשמע שנים: **ת"ל גורל אחד לה'.** אין כתיב שם אלא על אחד מהם ואין כתיב עזאזל אלא על אחד מהם: **יכול יתן של שם ושל עזאזל על זה.** לקיים ונתן גורלות שנים על כל אחד משניהם ואיזה שירצה יעשה לשם: **ת"ל אחד.** ממשמע שנאמר גורל לה' יודע אני שהוא אחד וכי כתיב אחד לדרשה כתביה: **יכול אף זה כן.** גורל שהשם כתוב עליו: **לדידהו.** לכלים:

בידות

יכול יתן שנים על זה. משמע דהכי פי' שנים שכתוב עליהם לשם יתן על של שם ושנים של עזאזל על של עזאזל אבל בירושלמי פריך אהא דקאמר יכול יתן של שם ושל עזאזל על זה ועל זה ולאו דא היא קמייתא משמע דב' על זה וב' על זה היינו של שם ועזאזל על זה ועל זה ומתרץ הכי יכול משהוא נותן של שם על של שם ושל עזאזל על של עזאזל יחליף ויתן של שם על של עזאזל ושל עזאזל על של שם:

ת"ל גורל גורל ריבה. מיהו תימה לי דמעיקרא קאמר דמגורלות נפקא לן והדר מייתי ברייתא דמגורל גורל נפקא ליה ועוד דלעיל דרשינן מדכתיב גורלות שיהו שניהן שוין וי"ל דהא דקתני גורלות של כל דבר לאו ממשמעות דגורלות נפקא ליה אלא ה"ק תנא גורלות שאמרה תורה של כל דבר הן לאו מהכא נפקא אלא מגורל גורל ריבה:

יכול יתן של שם ושל עזאזל על זה כו'. פירש"י ויברור איזה שירצה לשם ואיזה שירצה לעזאזל וא"ל לפרש כן דנמצא שלא היה הגורל קובעת אלא השם וקרא כתיב ועשהו חטאת ודרשינן מיניה בפרק טרף בקלפי (לקמן מ:) דלא השם עושהו חטאת אלא הגורל אלא נ"ל לפרש יכול יתן של שם כו' כמו שיש בירושל' לאחר שנתן של שם על של שם ושל עזאזל על של עזאזל יחליף ויתן של זה על של זה לקיים מה שנאמר גורלות דמשמע גורלות על כל א' אי נמי לאחר שנקבעו יביא עוד ב' גורלות של שם ושל עזאזל ויניח של שם על של שם ושל עזאזל על של עזאזל:

אמר

עין משפט
נר מצוה

מז א מיי' פ"ט מהל' רוצח הלכה ג:
מז ב מיי' פ"ג מהל' עבודת יוה"כ הל' ב:
מח ג שם הלכה א:
מט ד ה מיי' פ"ג מהל' בית הבחירה הלכה יח ופ"ה מהלכות ביאת המקדש הל' יד:
נ ו מיי' פ"ו מהלכות ת"ת הל' ה טוש"ע י"ד סי' רמב סעיף יז:
נא ז מיי' שם פ"ה הל' ו טוש"ע שם סעיף טו:
נב ח ט מיי' פ"ג מהל' עבודת יוה"כ הל' א:
נג י מיי' פ"ג מהלכות בית הבחירה הל' יח:

לעזי רש"י

אשקור"ן [אישקרי"ן]. קופסה (בעיקר לתכשיטים).

מוסף רש"י

הובא בסוף המסכת

רבינו חננאל

שנינו במשנתינו סידור הוידוי אנא השם כו', מנא לן. כתיב הכא כפרה, וכפר בעדו ובעד ביתו, וכתיב בחורב כפרה, שנאמר אתם חטאתם חטאה גדולה ועתה אעלה אל ה' אולי אכפרה בעד חטאתכם, וכתיב וישב משה אל ה' ויאמר אנא חטא העם הזה חטאה וגו', מה להלן בחורב וידוי כפרה באנא, אף הכא באנא. ומנא לן כי הוידוי בשם, גמר כפרה מעגלה ערופה, מה להלן בעגלה ערופה בשם, שנאמר כפר לעמך ישראל אשר פדית ה' ואל תתן דם נקי וגו', אף כפרה האמורה כאן בשם. ואקשינן דתגמור עגלה ערופה מחורב בכפרה שתהא טעונה אנא בוידוי. ועלתה בקושיא. **תניא** רבי אומר כי שם ה' אקרא הבו גודל לאלהינו, אמר משה לישראל בשעה שאני מזכיר את שמו של הקב"ה, אתם המקשיבים ושומעין הבו גודל לאלהינו. כלומר אמרו ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד. **ירושלמי** כשהיה כהן גדול מזכיר את השם הקרובים היו נופלין על פניהם והרחוקים אומרים ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד. **בא לו למזרח העזרה לצפון המזבח** וכו'. ודייקינן ממתני' מדקאמר לצפון המזבח מכלל דמזבח לאו בצפון קאי. מני ר' אליעזר בן יעקב היא דאוקימנא בפירקין קמא דרובא דמזבח בדרום קאי אליבא דר' אליעזר בן יעקב, והוא מפורש בזבחים תחלת פרק איזהו מקומן של זבחים, דתניא ר' אליעזר בן יעקב אומר צפונה (א) שהוא פנוי מן הכלים ואפי' ממזבח. והא רישא דמתניתין דקתני בא לו אצל פרו ופר היה עומד בין האולם ולמזבח, אוקימנא לר' אליעזר בר' שמעון. **ופרקינן** כולה ר' אליעזר בן יעקב היא, ותני בבין האולם ולמזבח ולא בין האולם ולמזבח ממש, כלומר לא צריכן צפון ממש. **הסגן מימינו.** אמר רב יהודה המהלך לימין רבו הרי זה בור. ואקשינן עליה ממתני' דקתני הסגן מימינו ומדתניא שלשה שהיו מהלכין בדרך הרב באמצע גדול מימינו וקטן משמאלו וכן מצינו במלאכים מיכאל באמצע גבריאל מימינו רפאל משמאלו. **ופרקינן** לא בצידו שהוא כנגדו ממש, שהעושה כן הרי זה בור, וגם המהלך אחורי רבו הרי זה גס רוח, אלא דמצדד אצדודי פי' מקצתו כנגדו ומקצתו לאחוריו. **ירושלמי** חמשה דברים היה הסגן משמש א' הסגן מימינו. ב' הסגן אומר לו אישי כהן גדול הגבה ימינך. ג' בתמיד אחז הסגן בימינו והעלהו. ד' הניף הסגן בסודרין. ה' לא היה מתמנה בכהונה גדולה עד שהוא נעשה סגן. וקלפי היתה שם ובה שני גורלות של אשכרוע. מהו אשכרוע, פוקסינון. י' פעמים היה כהן גדול מזכיר השם בו ביום, ששה בפר, ג' בשעיר ואחד בגורלות. הקרובים היו נופלים על פניהם והרחוקים היו אומרים ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד, ואלו ואלו לא היו זזין משם עד שהיה מתעלם מהם, שנאמר זה שמי לעולם, לעלם כתיב. **בראשונה** היה אומר בקול רם משרבו הפריצים היה אומר בקול נמוך. **בן קטין עשה י"ב דד לכיור כו'.** תניא כדי שיהו י"ב אחיו הכהנים העסוקים בתמיד מקדשין ידיהן ורגליהן בבת אחת. כבר פירשנוהו למעלה כי בפייס השני בתמיד של שחר, י"ג זכין בו, הוא וי"ב (ב) הרי י"ג. מקדש הוא ואחריו מקדשין הי"ב כל אחד מדד אחד, נמצאו י"ב מקדשין בבת אחת. **תנא שחרית במילואו.** כלומר, בעליית הכיור מבית שיקועו והוא מלא מקדשין מן הדד העליון. **ערבית,** שחסרו מי הכיור, מקדשין מן התחתון. **מוכני,** גלגל. והוא כדתנן בסוף עירובין וממלאין מבור הגולה בגלגל בשבת. ודייקינן במקדש אין במדינה לא, דאולודי קלא בשבת אסור, וזה יש לו קול, כדתנן עד שהיו שומעין קול העץ שעשה בן קטין מוכני לכיור, והן אומרים הגיע כו'. ומפורש בפרק שני בשחיטת קדשים והוא שהיה מושך ומסלק הכיור מלא מים, מתוך הים שעשה שלמה שהיה משוקע בו כל הלילה שלא יפסלו מימיו בלינה. וגרסינן בירושלמי הים הזה בית טבילה לכהנים היה שנאמר והים לרחצה לכהנים בו. ואקשינן ולאו כלי הוא. ופרקינן כההיא דאמר ר' יהושע בן לוי אמת המים היתה מושכת לו מעין עיטם והיו רגלי השוורים פתוחים כרמונים. מחלפין תשעה ועשרים, א"ר סימון אילו הסכינים כדתנן במסכת מידות היא היתה נקראת בית חולפות ששם היו גונזים את סכיניהם. **פרק ב' בשחיטת קדשים,** ת"ר כיצד מצות קידוש, מניח ידו הימנית על רגלו הימנית וידו השמאלית על רגלו השמאלית ומקדש, ר' יוסי בר' יהודה אומר מניח שתי ידיו זו על גבי זו ושתי רגליו זו על גבי זו ומקדש, אמרו לו הפלגתה אי אפשר לעשות כן, שפיר אמרו ליה, אמר רב יוסף וחבירו מסייעו, מאי בינייהו, אמר אביי [עמידה] מן הצד איכא בינייהו. ומאי טעמא לא מקדשי מיושב דאמר קרא לעמוד לשרת מעומד.

מסורת הש"ס

א) סוטה מו., ב) מכילתא פ' בא, ג) לעיל כה:, ד) [זבחים כ.], ה) [זבחים נג.], ו) [חולין לא.], ז) מס' דרך ארץ פ"ד [עירובין נד:], ח) [עי' תוס' שבת נא: ד"ה קדמי"], ט) אין כתיב לה' אלא אחד ואין כתיב כו' כצ"ל [וכ"ה בילקוט], י) [לעיל כה:], כ) בס"א ליתא: הך ה' יתירה.

תורה אור השלם

1. כַּפֵּר לְעַמְּךָ יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר פָּדִיתָ יְיָ וְאַל תִּתֵּן דָּם נָקִי בְּקֶרֶב עַמְּךָ יִשְׂרָאֵל וְנִכַּפֵּר לָהֶם הַדָּם: דברים כא ח
2. כִּי שֵׁם יְיָ אֶקְרָא הָבוּ גֹדֶל לֵאלֹהֵינוּ: דברים לב ג
3. זֵכֶר צַדִּיק לִבְרָכָה וְשֵׁם רְשָׁעִים יִרְקָב: משלי י ז
4. וְשָׁחַט אֹתוֹ עַל יֶרֶךְ הַמִּזְבֵּחַ צָפֹנָה לִפְנֵי יְיָ וְזָרְקוּ בְּנֵי אַהֲרֹן הַכֹּהֲנִים אֶת דָּמוֹ עַל הַמִּזְבֵּחַ סָבִיב: ויקרא א יא
5. וְנָתַן אַהֲרֹן עַל שְׁנֵי הַשְּׂעִירִם גֹּרָלוֹת גּוֹרָל אֶחָד לַייָ וְגוֹרָל אֶחָד לַעֲזָאזֵל: ויקרא טז ח

גליון הש"ס

גמ' **הרב באמצע.** עיין מנחות דף לא ע"ב תד"ה שאמלעי: **שם יכול יתן שנים על זה.** עיין חגיגה דף ג ע"א תד"ה חרש ובפר"ח א"ח סי' תרלד ובספר בני חייא שם ובטורי אבן בסוגיא שם מגילה דף ז ע"א:

הגהות הב"ח

(א) גמ' נברשת של זהב על פתח של היכל: (ב) רש"י ד"ה בא לו כו' שלא היו מכניסין השעירים בין האולם למזבח להגריל אלא: (ג) ד"ה מוכני כו' גלגל לשקעו בבור כצ"ל ותיבת בו נמחק: (ד) ד"ה צפונה כו' הך ה' יתירה אל צפון: (ה) ד"ה והא רישא ר"א בר"ש היא דאמר: (ו) ד"ה כולה ראב"י היא ותני כו' כבין האולם:

הגהות הגר"א

[א] גמ' ושנים על זה ת"ל גורל (אחד) תז"מ: [ב] שם וגורל (אחד) תז"מ:

הגהות מהר"י לנדא

[א] רש"י ד"ה כולה ראב"י וכו' דאי מעייל ליה כנגד מזרח המזבח. נ"ל כנגד מערב המזבח:

תום' ישנים

מה להלן **באנא** כו'. וא"ת תרתי אנא מנלן. וי"ל דמכתא לא צריך קרא שהוא לשון תפילה. אי נמי ליסנא דקרא אנא ה' הושיעה נא [תהלים קיח, כה] אנא שא נא [וגו'] לפשע עבדי כו' [בראשית נ, יז], אבל [אנא] שהוא אומר בוידוי דאינו לשון תפילה צריך קרא. מיהו אפילו לא הוה אלא בתרא הוה צריך קרא מנלן שחובה לאמרו, אבל מ"מ לא נפיק מקרא כיון שאינו אלא לשון תפילה. ה"ר יוסף. **מאי דהוה הוה.** כלומר משה אמר תפילתו כמו שחפץ.

א) שם בזבחים נ"ט איתא שיהא פנוי מכלום ואפי' ממזבח. ב) דברי רבינו ל"ע דהא השוחט לא הי' צריך קידוש כלל דכשר בזר וכ"כ הרע"ב.